

PROTESTÁNS
NÉPISKOLAI LAP.

A debreczeni-, alsószabolcs-hajduvidéki, debreczenegyházmegyei tanítóegyletek közlönye.

Megjelen hetenkint: szombaton.

Előfizetési árak:

Egy évre	4 frt.
Fél évre	2 frt.
Negyed évre	1 frt.

Előfizetési és hirdetési díjak a kiadóhivatalhoz KUTASI IMRE nyomdájába címzendők.

A lap szellemi és „Nyiltteret illető“ részét érdeklő minden közlemény a szerkesztőséghez (Kutasi Imre nyomdája) intézendők.

Bérmentetlen levelek nem fogadtnak el.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

A vallástánítás és a hat osztályu népiskola.

Van nekem egy „Berettyó melléki“ igaz baráti érzéssel bíró kartársam, kivel gyakran elmondogatjuk: „minden úgy van jól, a hogy van!“ Előre kellett volna ugyan bocsátanom, hogy ez már akkor következik be, midőn pro et contra megvitattuk az eszmét; azonban a fenti czimre, illetve az abban nyilvánuló kötelesség teljesítésére mindketten — s azt hiszem, hogy többen is — azon véleményen vagyunk, hogy „Lehetne biz az jobban is!“

A legutóbbi eszmecsere alkalmával a „Debreczeni Protestáns Lap“ f. é. 3-ik számának „Könnyű gondolatok nehéz dolgok felett“ czimű czikk ragadta meg figyelmünket, s hogy erre valóban képes, azok kedvéért, kik nincsenek azon helyzetben, hogy az említett lapot — s különösen annak az idézett czikkeit — olvashassák: álljon itt a czikk egyes részeiben.

A czikk írója Szaabó József ev. ref. bárándi segédlelkész ur. Célja a vallásosság fejlesztése, s annak erős anyagból szilárd alapra való felépítése.

A 22. lap I. hasáb 4 kikezdés: „Ha ezt a nemzedéket elvesztettük, tegyük magunkéivá a jövő generációt, a melyet a mostan élő gyermek világ fog alkotni; menjünk az iskolába azzal a szeretettel, a melyel a megváltó hívta magához a kicsinyeket. Ültessük, a gyermekek lelkébe a hit rózsáját és a hittel együtt a békét, fegyelmet, erkölcsöt, reményt és boldogságot. Hiszen, mint „Irénaeus“ mondja: „Isten ez ajándéka az egyházra van bízva, mintegy a teremtmény megelevenítése végett, hogy minden tagja életet nyerjen.“ Mondják sokan, hiszen ezt a tanító is megteheti. Határozottan mondom, hogy nem! Nem azért, — mint némelyek mondják, hogy nem végzett magasabb teológiát a tanító,*) mert hiszen a vallás mély titkaival szemben a papi teológus is csak oly gyermek, mint a tanító s nekünk nem az a célunk, hogy tudós keresztyéneket neveljünk, hanem az, hogy hinni tanítsuk az embereket Istenben, mert ez az, a mi a szenvedést mely édesíti, a munkát megszenteli; az embert javítja, erősíti s egy jobb világ folytonos reményével táplálja, megátragyog a jelen élet sötétségén is — hanem azért nem taníthatja a tanító a vallást, mert nincs physikai ideje; mert a lelkész a vallás erkölcsi élet öre s illő sőt kötelessége, hogy ő legyen annak tanítója, apostola; mert

a lelkésznek arra kell törekednie, hogy ismerje hiveit, azoknak lelkületét, gondolkozásmódját, erényeit és bűneit s erre nézve az iskolai tanítás egyik legsikeresebb eljuthatási ut és mód. Ne féljünk az iskolától, lépünk csak be oda s nézzük meg a tanító küzdelmét, „titáni“ munkáját közelebbről. IV osztályt vezet, 80—90 gyermekkel szorong egy sötét, nedves, poros, minden órában összeomlással fenyegető tanteremnek csufolt helyiségben,**) és ettől a tanítótól azt kívánják, hogy működésével a kor követelményeinek megfeleljen.“

U. e. oldal II. hasáb 1 kikezdés: „Foglalkozzék hetenként 25 órán keresztül a gyakorlati életre szigoruan tartozó ismeretterjesztéssel. Ha a tanfelügyelő ur megjelen az iskolában különösen excelláljanak a gyermekek a természettudományi tárgyakból, mert most az a fő, miután kézzelfoghatólag be van bizonyítva, hogy az ember a majomtól származik, — a gyermekeknek pedig csak ismerni kell talán kis testvéreit, a kedves genie „majmocskákat.“

Nekem nézetem szerint ezen lengő hypothesisen épült tan mellt az a legdöntőbb érv, hogy ma az emberek szeretnek mindent a mi rossz, utánozni és majmolni; a mi szép és jó, de nehéz: attól ösztönszerűleg — már csak így kell e majom világban szólni — irtóznak, attól elszakadnak. Az ilyen tan adja aztán a kótát a következő nóta eldalolásához: „minden religió phanton, éljen az atheismus! „A társadalomnak a baromtság állapotán keresztül kell jutnia a valódi humánitáshoz, azért különösen ismertetni kell a barmokat;“ feleljenek hát szépen a gyermekek az orángutánról, gorilláról, kutyaról, macskáról, vércséről, varjuról, békáról, pókokról, szunyogokról, poloskáról, ebszólőről, zsidócseresznyéről s Isten tudná miféle pöfetegről. El ne hanyagolja — és helyesen — a tanító a magyarnyelvet, földrajzot, számtant, történelmet, rajzolás és testgyakorlatot sem; igyekezzék a kertészetet is megkedveltetni a növendékeivel, azután ha ráér, taníthat valamit hetenként 5 órán a vallástánból is. Igen mert még ezenkívül kántor is, s mint ilyen az isteni tisztelet alkalmával énekel, azután temet; sőt ha papja beteg, predikál is.“

U. i. 2 kikezdés: „Ez a mukka testvérek között is felér Herkules egyik legnehezebb munkájával; főleg ha még hozzá vesszük azt is, hogy gyermekei kezébe csak úgy tudhat kenyeret adni a tanító, ha egy kissé gazdálkodik is, legalább felügyel, hogy jó lelkü felesé ne kétszer, csak egyszer felezzé meg buzáját, tengerijét.“

*) Különbén némely helyen vannak közöttünk, kik kápláni vizsgát tettek, olyanok pedig, kik 1 2 évi teológiát végeztek többen.

**) A helyiségre nézve vannak kivétek is, melyek tiszteletet érdemelnek.
Egy tanító.

Eddig a minket szorosán érdeklő rész a nevezett lap 3-ik számából; a 4-ik számban folytatás és vége, a mely szintén meggyőző érvekkel támogatja az itt elsoroltakat.

Valóban megérdemli, sőt kötelességszerűvé teszi, hogy mi is — érdemlegesen — eszmecserénk tárgyává tegyük az itt elmondottakat. Mert a debreczeni egyházmegyében — hol a tanügy egy hivatott tanügybarát állítása szerint az egyházkerületben jó hirt s nevet vivott ki magának — 10 egyházközség sincs, hol mindkét nembeli tankötelesek ne osztatlan népiskolába járnának. Csekély személyiséget is egy ily osztatlan népiskolához lánozolta le a sors vas keze már 7-ik éve — bár minden év eljötté meghozta számomra azon édes ábrándot, hogy vajha én is azon szerencsések közé juthatnék, kik 2 3 osztályt, vagy egyes osztályokat vezetnek, de a mi ábránd, nem valóság! — Ezen 7 év elegendő arra, hogy gyakorlatszülte tapasztalatomat nyilváníthassam, bár mint osztatlan népiskolai tanító még csak nem is jubilálhatom magamat.

Hét év! Hét kő! Nálam e két fogalom iker. Hárá gondolok, minő buzgalommal és rózsás reményekkel vettem át az akkor még csak 55 tankötelest. S most, midőn összehasonlítom a rideg valóval: lehetetlen nem hangoztatnom „Ember tervez, Isten végez!“ Hogy mind ama szép reménynek, melyeknek megvalósulásában biztam, nem úgy teljesedett, mint elgondoltam, arról nem tehetek. Nem a buzgóság lankadása, nem a munkahév csökkenése az akadály, mert még ennek az ilyen korban, minő az enyém is — rendes körülmények között — nem szabad hanyatlani; hanem igenis akadály a tankötelesek száma kik 55-ről 90-re szaporodtak, mivel pedig ez iskolai év végén circa 7 hagyja el az iskolát s legkevesebb 20—25 szaporulat lesz tehát az 1856/7. iskolai évben 100-on felül számíthatók tankötelesekre. 100—110 tanköteles és osztatlan 6 osztályu népiskola! Brrr! Uram ne vigy a kísértetbe!!!

Tessék itt aztán a szülék és a törvény kívánásainak összeegyeztetőleg eleget tenni; tessék különösen a főtantárgynak — mert nem nagyot vélek téveszteni akkor, a midőn a „Vallást“ teszem főtantárgyul, — melyre hetenként törvényesen a 6 osztályban 5 órát kellene fordítani. Mit tudunk elérni a jelenlegi tananyag s annak beosztása mellett, a midőn a II. osztály növendékeinek kezébe nem lenne szabad vallástani könyvet adni! És nem átalom gyarlóságom bevallani, hogy csupán az V. és VI. oszt.-kal több időt kell eltöltenem hetenként 5 óránál s a mai napon mégis csak a 6-ik igazságnál vagyunk, holott a „vizsga“ a nyakunkon! Hát a IV. III. II. osztályokkal — nem is említve az I. osztályt — mennyi időt kell eltölteni? kik mind külön osztályonként — vagyis nem csoportosíthatók egytűvé — kívánják a vallástantól a foglalkozást.

Ha mindezekhez hozzá vesszük az „ágendások“ tanítását is — mit szintén mi végeztünk — valóban lehetetlen ki nem mondani és teljesen magunkévá nem tenni tiszt. Szabó J. urnak eme nyilatkozatát:

„Azért nem taníthatja a tanító a vallást, mert nincs physikai ideje.“ Én én hiszem is, hogy a tiszteletes lelkész urak között kevés van, ki ennek messze kiható horderejét be ne látná az ily tanító „titáni“ munkáját. Mert vegyük gondolóra, hogy mennyi mindent kell még akkor is végeznie egy osztatlan iskola tanítójának, ha a vallás-tanítással közvetlen nem foglalkozik is? Ezeket előszámlálni feleslegesnek tartom, mert a mig nagyrészen tiszt. Szabó J. ur megemlékezett róla: más felől a tiszt. lelkész urak — mint iskolaszéki elnökök — bizonyosan tudják; mi pedig „nyögjük,“ tehát nagyon is ismereteselek előttünk. Csupán idézzük fel emlékezetünkben eme mon-

datot: „A kor halad,“ s vonjuk le belőle ezen következtetést, hogy a tanügynek mindenestre karöltve kell járnia vele,*) mert tágabb értelmében véve ez utóbbi haladása nélkül nem létezhetik az előbbinek haladása.

A kor haladásával ujjabb-ujabb követelésekkel kell megküzdenünk, melyek gyenge erőnket annyira igénybe veszik, hogyha mindezeknek csak részben teszünk is eleget: lehetetlen be nem ismerni: „Azért nem taníthatja a tanító a vallást, mert nincs physikai ideje.“

Tegyünk egy kis széttekintést — csak futólag egy osztatlan népiskolában: I o. létszám 31, II. o. I. sz. 16. III. o. I. sz. 16, IV. o. I. sz. 14, V. o. 9, VI. I. sz. 4—90. Vegyük az iskoláztatást rendesnek, minthogy csakugyan úgy is van. Télen tanítási idő d. e. 8—11, — melyből félórát minden reggel az isteni tiszteletre le kell számítanunk, másik félórát a gyermekeknek szükséges üdülésre, tesz tehát a tulajdonképeni határidő d. e. 2 óra d. u. 2—4 óra. Az I. osztályban szerintem az írva-olvasásnak mindennap elő kell jönie, mert különben nem lesz képesítve a növendék a további haladásra, és én mindennap gyakorlom is ezt velök. De ha elgondoljuk, hogy csak egyetlen mondatot vegyünk is fel egy gyermekkel — mert a tanító egy mondat tárgyalásából is képes megítélni saját növendékeit mennyire felelt meg kötelességének az olvasásban, — ne kívánjunk tőle egyebet, mint mondja meg, hány szóból áll az olvasott mondat, hány tagja van egy felvett szónak, jelölje ki belőle a magánhangzót és bontsa hangokra a szót, ezt 31-szer téve, de figyelmen kívül nem hagyva azt, hogy ezeknek mind az olvasásnál, mind a beszédben meglehetősen kell küzdeniök a „technikai“ akadályokkal ezen foglalkozás maga igénybe veszi a délelőtti időt, pedig; ez még csak ezen osztálynak is csak egy tárgya de. hát hol marad a többi osztály, kikkel szintén foglalkoznunk kell. Az időnek üstökibe nem lehet ragadni hogy megállításhoz bírjuk, mert az kérlelhetlen szigorral végzi a maga futását. Valóban a legpedánsabb „Tanrend“ mellett is csak tapogatódzás az ilyen munka és oda kényszeríti az embert, hogy a felsőbb osztályllyal törvény ellenére már reggel 7 órakor — olykor lámpa mellett is, sőt nyáron 6 órakor — foglalkozzék, s a 11 óra helyett 12 órakor ereszsze haza őket, de már d. u. 1 órakor a fentlévőkkel foglalkozzék, mert csakis így tudunk a vallástanításra némi időt fordítani, mert a szám és nyelvtan — olvasás, írás és fogalmazás ágaiival — szintén oly „telhetetlenek,“ hogy mindennapról minden osztálynál kisebb-nagyobb mérvben megkivánják a maguk részét. Hát a reális és mellék tantárgyak hol maradnak? Bizony ezek is erős hangon követelik a maguk helyét, és ki kell adnunk nekik a megillető részt, ha oktatásunk, illetve nevelésünk nem akar félszeg lenni! Ime tehát nagy igazság ez: „Azért nem taníthatja a tanító a vallást, mert nincs physikai ideje.“

Azonban lenne egy mód, a midőn a tanító képesítenék megfelelni eme követelménynek, hogy miként vélem ezt a következőkben mondom el:

Alig van pár egyházközség egyházmegyénkben, hol vegyes iskolák lennének és szintén kevés van olyan, hol az osztatlan iskolában a tankötelesek száma egy-egy nemből 60 alul lenne. Ha ez áll — a mi kétséget nem szenved, úgy minden oly egyházközségben, hol az osztatlan népiskola tanköteleseinek száma némileg a 60-at meghaladja, állíttassék fel egy segédtanítóság, a ki aztán mindkét nembeli vegyes I. osztályt vezetné. Mivel egyes egyházakban egy-egy nem levő tankötelesek száma 70, több helyen 80, sőt vannak, hol 100-at is meghaladja: így a segédtanító tanköteleseinek mini-

*) így várhatjuk a külsőben levő „egészségtant,“ mint új tantárgyat

muma 40 de lehet 80 is. Ha a tankötelesek száma az I. osztályban esekély lenne lehetséges volna a II. osztályt is hozzácsatolni. Így aztán a 4 felső osztálylyal kellőleg elvégezhetnők a törvény által kívánt köteleltséget.

Azonban ellenvetésül hozható fel, hogy az erkölcsi-ségnek talán kárára lenne a vegyes iskola? Ebben a tekintetben bátor vagyok előre bocsátani: „Nem vagyok nagy barátja a vegyes iskolának magam sem,“ de azt határozottan állíthatom, hogy az alsóbb t. i. I. II. osztályoknál legkevésbé sem káros a közerkölcsiségre. Vezettem iskolát, hol 10—12 éves fiuk és leányok együvé jártak, de erkölcselenség a legkisebb mértékben sem adta elő magát; míg ellenben ismerék iskolát, hol elkülönítve vannak fiuk és leányok, mindazáltal szerelmes levelekkel s más ilyen félékkel kedveskedtek kutra járó fiuk s viszont. Az ilyenek megakadályozása a tanítótól függ. Hát Mármaros, Ugocsa, Bereg, Zemplén stb. felvidéki megyékben hol az ember csak elvétve talál egy egy elkülönített, vagyis nem vegyes iskolát, mert némely helyen egy tanítót is alig tudnak fenntartani — mindenütt erkölcselenség uralkodnék az iskolában s így a nép között is? Azt feltételeznünk absolute nem lehet! Bárha ezer közül akadna is egy, ez arra serkentsen bennünket, hogy igyekezzünk ennek elejét venni.

Második és fő ellenvetés az, a mi háboru viseléséhez is szükségeltetik, t. i. a pénz! Honnan teremtsenek elő oly alapot, melyből az illető hivatalnokot fizethessék! Holott némely helyen nemhogy ily nagy áldozatra lennének képesek, de a napi renden levő napidij kérdést is azzal utasítják vissza: „Majd ha a tractus ránk erőszakolja, akkor adunk, de addig nem.“ Hát ilyen helyen nyomós ok a pénz előteremtése tagadhatatlan, de a lelkész urak részéről tanusítandó nemes ügybuzgóság, a kedvező alkalmak czélszerű felhasználása, takarékmagtár vagy bárminémü alapítványok, ha lehetséges e czélra leendő felhasználása által, legyőzhető lenne eme akadály s kivihető lenne, hogy évi 150 frt fizetést adhatna az új hivatalnoknak minden oly egyház, hol ennek felállítása szükséges; mivel pedig az I. esetleg II. osztály elvétele által nagyban könnyítve lenne az illető tanítókon, nagyon természetes, hogy szerény élelemmel közösen szívesen ellátnák; sőt a kinek alkalmasabb lakása van, még lakással is ellátná addig, míg e tekintetben az egyházközség kellőleg rendelkezhetik.

Igen de hol legyen a tanterem? Erre nézve minden esetre intézkedni kellene, de ha egyáltalán nem lehetne tantermet szervezni egyelőre: megtenné a szolgálatot a a presbiteriumi gyűlés szoba; sőt láttam én már oly tantermet is, hol két tanerő foglalkozott egy teremben, még pedig nem is falun, hanem a kálomista Rómában. De hát a körülmények lennének minden helyen az irányadó, mert régi közmondés ez: „Kitartás és vas akarat, ledönti a sziklafalat!“ S ennek létesülésével megsemmisülne eme elvitázhatatlan nagy igazság: „Azért nem taníthatja a tanító a vallást, — mert nincs physikai ideje.“

Hogy mily óriási különbség 80 gyermekkel vezetni 6 osztályt, vagy 2 osztályt, a vagy még 4 osztályt is, mutatja sok példa; mutatja legközelebb az, hogy egy igyekező, szorgalmas tanító ugyan, de eddig 60—70 gyermeket vezetett 6 osztályban kielégítő eredménnyel, most 80 gyermeket 2 osztályban kitünő eredménnyel vezet. De ettől eltekintve nézzük meg a többi 5 kitünő eredményű iskolát, ezek is mind olyanok, hol a tanító egy két esetleg 3 osztályt vezet. Es bármiként igyekezzék is szegény 6 osztályu 90—100 gyermekkel bíró tanító, tegye magát tul a törvényiszabta időn sőt majdnem kétszeresse meg azt, még sem tud felvergődni még csak a

dicséretes eredményű tanítók közzé sem, mert az erők szétforgácsolása ki s, azok egyesítése pedig nagy dolgok véghezvitelére képesítik az embert. Ez is egyik bizonyíték arra: „Azért nem taníthatja a tanító vallást — jelenlegi körülmények közt — mert nincs physikai ideje.“
Egy tanító.

Utasítás

az egyes rendek egymásból átalakulása — a számok felbontása — és a számjegyekkel való leírása végett készített

Szemléltetési eszközök*)

Tóth Lajostól.

Az 1885-ki „Budapesti országos kiállítás“ alkalmából, a köz oktatási tanügy osztályban, több rendbeli Számológép volt kiállítva.

Ott létem alkalmával, a látogató vendégek közül, többen kérdeztek észrevételemet fent czélzott számológépekre nézve, mire megígértem, hogy majd, egy saját tervem szerint — mielőbb — készitendő Számológéppel fogok kérdésekre válaszolni. Következetes akarván lenni tett ígéretemmel: a Számológép rajzát — melynek neve: „Szemléltetési eszköz — az egyes rendek egymásból átalakulása — a számok felbontása — és számjegyekkel való leírása végett“ — ime, itt van szerencsém világ elibe bocsátani.

E öször is arra kérem az érdeklődőket, hogy ne méltóztassauak ez igénytelen rajzot elítélni: mert én rajzolás nem tanultam, az én gyermek koromban még a rajzolás művészete nagyon kezdetleges állapotban volt. De ha tanultam volna is, mint 65 éves veterán, ki annak gyakorlatában sohasem voltam — elfelejtettem volna.

Ezen új Szemléltetési eszközön az egyes darabok századrészek, 1 köbcentimetryiek lehetnek. Mindea egyes db. más, más p. o. egyik fekete másik pirosszinnel, a dbok könnyebb fe ismerhetése végett. **)

*) Az itt megismertetni kezdett számológép rajzát minden igyekezetünk mellett sem voltunk képesek elkészíttetni a jelen számra; a szerző áldozatkészsége mellett, jövő számukban hozni fogjuk. Sz.

**) E számológép a mint irtuk, már ellett küldve Budapestre; e levél fevilágosítást tud ezen ügyre nézve:

Ujpest, 1886. jan 26 án.

A hozzám küldött számológéprajza és annak kíséretében az ön által igen gondosan és szakszerűn előadott magyarázat, valamint az engem kiválóképen megtisztelő sorok maig itt várták sorsukat iróasztalomon.

Eddigi hallgatásom oka a következő.

Mayer Miksa titkár ur, ki a közoktatási ministeriumban az ilyen dolgoknak fő rugója halálos ágyon az élet és halál között vívódott a napokban. Hónapok óta fekszik és az Isten segítse meg, talán ma már jobban van.

Nélküle tehát mit se tehettem.

Egy ilyen gép készítése, fedéssel es a sodronyok czélszerű alkalmá által. 30 frtból nem tellenek ki.

Ha már most tekintetbe vesszük iskoláink szegény állapotát — és azt is, hogy a 6 ftos orosz rendszerű gépek által ugyan egy ilyen czélt lehet előmozdítani, ez a számológép, vállalat tárgyát nem képezheti.

Egyéni nézetem minden esetre az, hogy az Ön által combinált szemléltető számológép kitünő és szakszerű — s ha mindjárt felül mulja is az orosz rendszerű számológépet — azt csak a vagyonosabb iskolák szerzethetnék be. Mig a másikat olcsóságánál fogva is, de hasznosságánál fogva is a szegényebb iskolák többsége fogja beszerezni.

Az Ön által hozzám küldött rajzokat tehát a szerzői jog teljes épségben hagyása mellett becses utasítása szerint, Rill József ur kezéhez fogom juttatni

hazafias üdvözléttel vagyok Erdemes Uramnak

alázatos szolgálja
Odry L. hel.

Ha pedig azt mondaná valaki, hogy azok, nagyon apró darabok: arra simpliciter azt felelhetjük: hogy a mi gyermek korunkban a tengeri- és paszuly szemek még apróbbak voltak, még is megtanultunk számolni. Inkább mondhatnák azt, hogy a százasrendben, a részekre osztandó pálczák nagyon vékonyaknak tünnének fel.

Tehát, legyen egy db 4 köbcentiméterből összeállítva, a mikor aztán a pálcza 8 cm. átméretű lesz mint pl. o. a méterrud; természetesen, hogy ha a köbcentimétereket t. i. a századrészeket — ki akarjuk tüntetni, egyik centimétert itt is feketé másikat piros színnel kell megjelezni; a mi bizony, nem kevés munkába kerül.

Ne jegyezzük tehát meg a centimétereket különböző színekkel, hanem, legyen egy egy db. egyszínű egy-egy kfs táblácska, melynek magassága azért 1 cm. marad. Magasabbra 1 centiméternyinél egy-egy dbot azért nem teszünk, mert a Számológép oly magas lenne, hogy kezdő növendék, sem a sodronyt, sem a sodronyról a darabokat le nem szedhetné és fel nem rakhatná.

Ezek az egyes kis táblácskák is, más-más színűek lennének, egészen külön-külön; p. o. egyik fekete másik piros. Azonban ezen apró táblácskák lyukai idővel a sodronyra leendő felrakás és leszedés által kitágulván az egymásra rakáskor, a szögletek teljesen össze nem vágván, az 1 séget jelző pálczák oldalai nem lennének egyenlő simák.

Sokkal kevesebb fáradságba kerül, ha a sodronyokon mind a százas- mind a tizes rendben, 2 cm. átméretű kerek pálczák — hengerek — lesznek: természetesen, a százas rendben 1 méter, a tizesrendben 1 deciméter azaz 10 cm. az egyes rendben 1 cm. hosszú és 8 cm. átméretű és így, elegendő vastagságú hengerek.

Ezen hengereket, kerék-korong alakakra könnyen el lehet darabolni, mindenik db. 1 cm. magas vagy vastag levén. Itt is egyik db. fekete másik piros színnel. Ezen kerék-alaku testeknek lyukai, ha tágulnak is, de akármerre fordulnak, egymásra épen rá illenek, és ez által az ös-zes dbokból alakulhatók kisebb vagy nagyobb 1-séget képzelgetik velünk.

Maradjunk hát ez utóbbinál!

Minden egyes hengernél a sodrony 20 cm-terrel legyen hosszabb, hogy a részeket azokon, könnyen szétlehesse huzo-

TÁRCZA

Az eszme sorsa.

Századoknak messze távolából
Szent örömnak hangja szál felénk:
Jézus felkelt sirjá rémálmából!
Legyőzve a halál! Mit félénk?
Csodás erő rezg a keblen végig,
Alleluja! száll a magas égig.

Eloszlott a kétség sötét köde,
Fölmosolyg az élőhit — s remény;
A sir hantja nem örökre fed be,
Lágyan takar s többé nem kemény.
Varázs ige repdes szivben, észben.
Alleluja! dicsőség az égben!

Szebb életről suttog a sir szele,
Kikel a már megrothadott por;
Egyesül az elszált lélek vele,
S szebb honába tér meg a vándor.
Szent ihlettel felfarsan az ének:
Alleluja! üdv, béke a népnek!

Semmiségből örök mindenségbe
Csak egy rövid perc az átmenet.

gatni, az 1 ső sorban levő részek, minden rendben, egyenlő magasságra essenek, hogy az egyes, tizes és százás — és megfordítva — közti különbség egyszerre feltűnhessék.

A sodronyok egymástól oly távolságra legyenek, hogy a gyermekek ujjai könnyen közzéjük férjenek leszedés alkalmával. A sodronyokat tartó vaskarikákban a sodronyok szorosán álljanak,

Ezen új Szemléltetési eszközön legfelül írva ez áll:

Számrendek.

Ez alatt külön-külön, függélyes oszlopokkal elválasztva, az egyes, tizes és százas rend van feltüntetve, jobb kéz felől vissza balkézfelé jöve. Minden rendnek neve felibe van írva. Ezen három rendet kell a gyermekeknek nagyon jól megkülönböztetni s érteni, hogy a számtanulásban sikeresen haladhasson előre s megérthesse, hogy az egyes rendnél a 10-zes tizszer, a tizes rendnél a 100-zas is tizszer nagyobb, több értékű; mert „tiz kisebb rendű 1 ség kell arra, hogy az előtte levő felsőbb nagyobb readben egy 1-séget tegyen“, és megfordítva: „egy nagyobb rendű 1-ség kell arra, hogy az utánna következő kisebb readben, tiz 1 séget tegyen.“

Az ezres szakasznál is három rend van; u. m. egyes ezres, tizes ezres, százás ezres rend; így a milliomok szakaszánál is, u. m. egyes milliomok, tizes milliomok, százás milliomok, és egyes ezres milliomok, tizes ezres milliomok, százás ezres milliomok rende stb.

Az egyes rendben, melynek felibe van írva, hogy egyes, tiz függélyes 21 cm. hosszú sodrony van. Ezek közt, legszélen kezdve jobb kéz felől kilencz sodrony felső véginél, az 1-séget jelentő kilencz (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) számjegy van írva. Ezen 9 sodrony mindegyikének alsó véginél: 1—1 számjegy van külön-külön elegendő távolságra. Egy-egy sodronyon, meglehetősen távolságra egymástól, egy-egy hátsóforma test van. A 10-dik sodrony üres, a tizes rend jobb felőli közvetlen szomszédságában, de a felső véginél 0 van, annak kijelentésére, hogy az egyek átalakultak, mert a tizedik 1 már nem egyes, hanem tizes, és az 1 számjegy, a tizes rend legszélső az egyesrend bal-felől közvetlen szomszédságában levő 1-ső sodrony felibe iratik, mely 1 számjegy, az egyesrend 10-dik vagy üres sodronya felső véginél levő 0 utánírása által 10-zet tesz. Ez

Sir öléből fel a magas égbe
Szellemszárnyon hit, remény vezet.
Ember! . . . hittet, bizva nézz az égre!
Alleluja! feltámadunk végre!

Albert József.

Mint oszlott fel a nőtelenek egyesülete?*)

— Humoros elbeszélés: Jámbor Lajostól. —

A tavalyi farsang alatt történt: fogytak a leányok s szaporodott a menyecskék száma s többen — magamzórú legénytársaim közül, — felvették a láncznak azon nemét, melyet Hy-men készít, lángoló piros rózsákból, — vagy igen sok esetben tövis szálaból összefonva.

Leapadt a legény-kompanya nagyon; míg farsang előtt 24-en iddögáltunk a kávéházi hosszú márvány asztal mellett, vagy ütöttük a még akkor szerencsés játékok gyanuja alatt álló, de a bölcs törvényszék által most már a gyanu e piszokjától ártatlan színtre mosott ferblit: most már csak 1/4-ed kompanyát alkotunk, lévén az összes tagok száma nem több, mint hat szál kemény legény. Megmaradt roncsai egy, a leányok ellenében szörnyű módon felszerelt hadi hajónak, melynek erős oldalbordáit összetörték a — — — farsang viharai; részei egy eloszlott egésznek, melynek 18/24-ed részét

*) Ugy vélem, hogy a szakzszerűséget nem fogja veszélyeztetni az, ha koronként a „Tárca“ egy kis szép irodalmi színezetet is nyer az itt közlő Szerk.

igy, a mennyiségek átalakulását jelző 0-k szükségesek.

A tizes rendben, melynek felibe van írva, hogy tizes, hasonlóképen egymástól egyenlő távolságra 10—10 függélyes sodrony van, melyek közül 9 sodrony felső végénél jobb kéz felől, az egyes rend felől kezdve balra a százazas rend felé az 1-séget jelentő kilencz (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) számjegy van írva. Mely 9 sodrony mindegyikének alsó végénél 10—10 1-séget jelentő 10-zes számjegy van. Kilencz sodronyon 10—10 egyenlő nagyságu hasáb forma test van, — mint a milyen nagyok az egyes rendben, még pedig, hogy az egyes részek egymástól könnyen megkülönböztethetők legyenek: minden db. különböző színűre van festve. A 10-dik sodronyt itt is üres, de a felső végén 0 áll, annak kijelentésére, hogy a tizedik átalakult, mert tíz 10-ből már egy 100-teliek, mely egy 100, 1-gyes számjeggyel átíratik a százazas rend szélső 1-ső sodronya, felibe, a tizes rend balfelől közvetlen szomszédságába. Ha pedig ezen 1 számjeggyel, a tizes és egyes rendben levő, 10-k 10-k sodrony felett álló — az egyek és tizes átalakulását jelző együtt 00 is utáníratik: egy százat (100) tesz.

A százazas rendben, melynek hasonlóképen felibe van írva, hogy százazas, egymástól egyenlő távolságra 10 függélyes sodrony van, melyek közül jobb kéz felől kezdve, a tizes rend balfelől szomszédságában, 9 sodrony felső végénél az 1-séget jelentő 9 számjegy (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) van írva. Mely 9 sodrony mindegyike alsó végénél 100—100 egységet jelentő százazas számjegy van írva. Az 1-ső sodronyon 100—100 egyenlő nagyságu hasáb forma test van, milyen a tizes és egyes rendek sodronyain is látható, még pedig minden db. külön-külön, más színűre van festve könnyű megkülönböztetés tekintetéből. A 10-k sodrony ezen rendben is, mint az előbbi két rendben is üres, csak a felső végénél van 0 írva, annak kijelentésére, hogy a százazas átalakultak. Mert a 10-dik 100 már nem százazas, hanem 1 ezres, mely 1 ezres] a 4-dik rendbe, az ugynevezett ezeres rendbe, a százazas rend balfelől szomszédságában eső szélső első sodrony felibe írandó; 8 sodronyon 10—10 dm. azaz 10-10 db. van.

(Folyt. köv.)

ellopkodták a menyecske vélni kívánó leányok, lévén a legényfajta oly kapós portéka a leányoknál, mint a kender és kőcs a költőgyártó ál, vagy mint őszi esős időben az esernyő!

Szomorkodánk tehát szigorú baráti szívünkkel gyászolóink elpártolt rossz utra tévedett társainkat, kik oly bohók valának, hogy gondot szerezni iparkodtak maguknak, (amit pedig szent és világos dolog, hogy — keresés nélkül is találunk eleget „quantum satis“, hogy diák nyelven szóljak.) Sajnáltuk és gyászoltuk őket, de azért a mi kompániánk állott, körülbelül oly szilárdan, mint legalább a bibliai nevezetességű Ararát hegye talán még erősebben, mint a farsang beköszöntése előtt nekünk méltán elmondhatta volna a „Szózat“ dicső szerzője: „Megfogyva bár de törve nem“ — él a kompánia!

De, hogy életrevaló ágát tettel s magáról adott jellel is bebizonyítsa: összejött megnyirbálása után is (ugyis csak a feleslegeseket nyirta le róla a farsang ollója!) a kaszinóban, hogy magát újból szervezve, újra alakuljon. Megválasztotta a szükséges tisztségviselőket, én lettem az elnök, Belő Laczi titkárr, Csupaszi Misi jegyző; Nyirő Bódi, Sárkány Pista és Dáma Jóska rendes tagok. Új alapszabályokat készítettünk, melyek jegyzőkönyvünkbe a következőképpen vezettettek be érdemes jegyzőnk által:

A kör továbbra is fenntartja a már első alakulása alkalmával felvett „Nőtelenek egylete“ című jóhangzású nevét.

Az egyesület célja: képezni a tagokat a kor előhaladottságával mindinkább tökéletesült művészetben, kártyajátékban; megjegyeztetvén, hogy a ki e téren érdemeket s halhatatlan nevet akar magának szerezni: az igyekezzék minél több-zór, sürű és nagyokat inni, de azért örökké józanon maradni; a kártyában legyen valódi mester: merjen és

Neveljünk tanítókat.

— Egy gyakorlati javaslat. —

A fenti cím alatt, egy tekintélyes fővárosi lapból olvastuk az alábbi javaslatot. Közzöljük azért, mint oly jelenséget, a mely érdemes bizonyos figyelembe vételre. A cikk így hangzik „Az 1868. évi 38. t. c., mely a népoktatásról szól, megadta a nép szellemi fejlődésének garanciáját s nagyon elfogultnak kellene azt nevezni, a ki két égre vonná a haladást, mely iskolák állításában, a meglevők fejlesztésében, a tanítószáz anyagi helyzetének javításában s szellemileg fejlettsége színvonalának emelésében nyilvánul.

A tanügyi kormány természetesen főképp a tanítók képzettségében keresi a nép művelődésének biztosítékát és valóban sokat megtesz, a mi alkalmasnak látszik arra, hogy a tanítószáz minél jobban kiképeztesse.

Hogy azonban a kormány sok üdvös intenciója nem valósul meg, annak métségeül az ország szomorú pénzügyi helyzetére szokás hivatkozni.

A tanítóképzés terén csekély anyagi áldozattal jelentékeny eredményt fölmutatni, — ez volna a probléma, mely eég érdekesnek látszik arra, hogy minél többet szóljanak hozzá.

És most itt van egy gyakorlati gondolat kezdeményezés gyanánt.

Az ifju, a ki ma a tanítói pályára lép, rendszerint elvégezte a közép- vagy a polgári iskola négy alsó osztályát és azonkívül a tanítóképző-intézet három vagy négy évre terjedő folyamatát. A tanítójelölt tehát annyi éven át járt iskolába, mint az, a ki középiskolát, közép-kereskedelmi iskolát vagy közép-ipariskolát végzett növendék mőgött.

Ebből folyólag, azt hisszük, nem méltánytalanság azt kívánni, hogy a tanítójelöltek is részesüljenek az egyéves önkéntesség kedvezményében.

E kedvezménynek megadása, s a suly épen ezen fekszik — a következőket vonná maga után:

Az államköltségen szolgáló egyéves önkéntes tanítójelöltek, sőt azok is, a kik a saját költségükön szolgálnak, a katonáskodást kivétel nélkül Budapesten tartoznának a képzőintézet végzését követő október hóban megkezdeni s az éven át a katonai felügyeleten kívül a közoktatási miniszterium által kirendelt pae-dagógiai közeg felügyelete és rendelkezése alatt állnának.

nyerjen sokat, egészen a merészségig és közcsudálkozásig, e végre jó tudnia a különféle, ugynevezett kunsztokat; végre keresse a leányok társaságát, szórakoztassa s mulatassa őket; de házasságot egynek se igérjen, mert ha ezt teszi: az egyletből történendő örökös kizáráson felül még tetemes pénz-bírságra is fog büntettetni.

Az elnök kötelességei: Mindenhéten, lehetőleg szombat napra, (hogy ha ne talán az egylet a kötelességek lelkis meretes végzésében kimerülne: másnap, midőn ugys minden munka szünetel, magát kellőképpen kipihenhesse) tartozik a tagokat gyűlésre írásilag összehívni.

Az összejövétel alkalmával felügyel arra, hogy 1-ször: a tagok magokat az egylet céljához alkalmazzák;

2-szer: a rendezavarókat husz liter bor, vagy nyári időny-ban 15 üveg fojtott kőbányai sör erejéig megbírságot s azt a többi tagokkal együtt — a bírságot egyén kivételével — elköltsi;

3-szor: a munkában kimerült firmák felüldítésére olykor-olykor bizonyos szünidőt rendel, de a mely három hétnél hosszabbra nem terjedhet; megjegyeztetvén, hogy a tagoknak az az egyleten kívül a cél elérésében teljesített munkássága jegyzőkönyvileg érdemül méltatni fog.

A titkárr kötelességei: A koronként beérkező jelégés s az író nevével rejtő levélborítékkal mellettek munkált elfogadja s bíráttra egyik vagy másik tagnak kiszolgáltatja, szükség esetén pedig önmaga megbírálja: megjegyeztetvén itt, hogy jogában áll az oly dolgozatokat, melyekben nem szerelmi historia van fel-dolgozva: azokat a gyűlés elé elfogadás, vagy megsemmisítés véget sem terjeszti, hanem egyenesen visszautasítja. A munkálkodás alól a tisztségviselők sem vonhatják ki magukat, e végből szükséges, hogy az egyletnek bármelyik tagja is legalább éven-

Tudjuk, hogy az egy éve önkénteseknek marad még annyi idejük, hogy katonai teendőik mellett tanulmányaikat is folytathatják. Ez állna a katonáskodó tanítókra nézve is. És e szabad idő volna az, mely célszerűen fölhasználván, áldásos gyümölcsöket teremne.

Az ifjak testületileg eljárának időnként oly helyekre, a hol e célra rendezett oly szakszerű előadásokat hallgathatnának, oly dolgokat láthatnának, melyeket különben sohasem hallanak és sohasem látnak egész életükben, melyeknek pedig pályájukon kimondhatlan hasznát vehetnék.

Mit is említsünk a sok közül? Mily üdvös volna például ha az ifjak az év folyamában nyolcszor tizszer ellátogatnának a budai vincellér-képző intézetbe, az istvántelki gazdasági iskolába, a tanszermuzeumba, a természettudományi társulat által rendezett felolvasásokra és országos müintézeteinkbe.

Mily nemesítőleg hatna az ifjakra, ha a muzeum egyes osztályainak őrei időnként egyes előadásokban megismertetnék velök az ország természeti és műkincsit. Az ifjak látogathatnák a főváros iskoláit és humanitárius intézeteket. És nem kételkedünk abban, hogy a nevelés- és tanítás-ügygyel foglalkozó egyesületek szívesen nyitnák meg ifjaink számára olvasótermeket is.

A fővárosi tanférfiakkal való társalgás is nem egy helyes eszmével gazdagítaná az ifju lelkét, a ki egy ismeretlen világba jöve, mohón fogná föl a sok üdvös impressziót. A ki a zenében kívánná magát kiképezni, ott találja a konzervatóriumot. De minek említsünk többet.

S még van egy, a mit nem szabad kevésre becsülnünk: ez a magyarosodás ügye.

A román, szerb vagy tót ifju, a ki ma a vidékebeli képzőintézetben legfeljebb annyira sajátítja el a magyar nyelvet, hogy félig-meddig érti; a fővárosban egy év alatt teljesen kiképezhetné magát a magyar nyelvben; megismerkednék a magyar szellemmel s itt az ország szívében megbarátkoznák azzal a gondolattal hogy ez országban a szupremacia anyagi és szellemi felsőségénél fogva egyedül a magyar műveltséget illetheti meg s midőn az ifju nyelvismerete folytán megszűnt szülővidékének rögzéhez kötvé lenni, kevésbé lesz hajlandó a nemzetiségi izgatók eszméinek terjesztőjévé aljasodni,

És mindennek keresztülvitele oly csekély áldozatba kerül,

ként két elfogadott dolgozattal imponáljon. A titkár továbbá a jegyző által vezetett naplót és egyleti jegyzőkönyvet megerősítvé véget az elnökkel együtt aláírja. A sikerült munkákat megőrzi.

A jegyző: vezeti az egylet naplóját s jegyzőkönyvét s lehető rövid velősséggel az egylet működését megőrökíti; szívesen köttetvén szigoruan, hogy jó tollat használjon, nehogy a rossz toll használása esetében az esetleges tintafoltok homályt vessenek a kör tisztaság szeretetére. Figyelmebe ajánlatik különösen a jegyzőnek az, hogy az egyleti jegyzőkönyv tartalmát azoknak, kik az egyletnek nem tagjai: el ne árulja, nehogy az avatatlan közönség értesülve az egylet törekvéseiről, még mielőtt a cél elérendeltett volna — megfusítsa!

Mivel a koronként beadott s a célak megfelelően kidolgozott munkák megőrzése a titkár köteleméhez tartozik; továbbá, mivel könyvtára nem volt eddig sem s reménylhető, hogy erre való költség hiányában ezután sem lesz: az egyletnek könyvtárnokra nincs szükség.

Pénztárnokot és békebirákat azért nem választ az egylet, mert 1-ször erősen meg van a felől győződve, hogy — tagsági díj amugy sem levén — birságolásra nem létszen szükség; de ha ez még is megtörténék: ugy ezen büntetéspénz mikénti felhasználása — kétségbe sem vonatván az egylet elnökének az egylet irányábani bölcs és józan eljárása: — az elnökre bizatik; 2-szor a békebirói hivatalt részint azért, mert nem akarja az egylet, hogy minden tagja tisztviselő legyen, részint azért nem lépteti életbe, mert elve, hogy pártoskodás alkalmával, (amitől pedig Isten mentse meg egyletünket!) aki bírja, az győzi.

Minden tagot egyformán illető kötelességek: 1-ször: A gyűléseket szorgalmasan látogassa s ott magát az egylet méltóságához hiven illendően viselje; 2-szor: Minden 3-ik gyűlésen tartozik a már fentebb érintett szellemben

hogy azt hisszük, nincs a parlamentben párt, mely erre a célra ne szavazná meg a költséget."

O J.

HIREK.

— **Tanügyi állapotok a debreczeni egyházmegyében.** A mult okt. havában *) a debreczeni egyházmegye gyűlésén az esperest nt. D á v i d h á z y János ur a következőket jelenté az egyház megye tanügyi viszonyain nézve. B a g o s o n az iskolai épületek javitást igényelnak, az ottani leányiskola életveszélyes! (Az új iskolára a terv elkészült és 5000 ft kölcsön felvétellett.) B á r á n d o n a kisebb leányiskola tarthatatlan állapotban van. N a g y - R á b e n szintén ily állapotban van a leányiskola, T é p é n hasonlóképen. Az iskolák épületei a többi községekben az esperesti jelentés szerint részben kitünők, részben kielégítők, általában tűrhetőek. A felszerelések ha nem teljeseek is, de a legszükségesebbekben hiányt nem szenvednek. N.-Rábén a nagyobb fi- és vegyes kis iskola növekedékei az ugyanazon épületben levő iskolákba, ugyanazon udvarról járnak. A nehezen eszközölhető elkülönítés még nem történt meg, noha a vegyes iskola felállítására ezen feltétel mellett hagyott helyben az egyházmegyei közgyűlés által. A 6-ik osztály az egyházak nagy részében az iskolai év 2-ik felében már csak névleg szerepel, konfirmált növekedékei — hetöltvén az iskolázás 6-ik évét — elszélednek. Sőt Bakonszegen mindkét iskola, M.-Pályiban a leányiskola 4 osztályu Martinka leányegyházban pedig 20 tanköteles két osztályra oszlik. H i m l ő j á r v á n y miatt batóságilag bezárva lévén a gáborjáni, herczidai és pétersségi iskolák, meglátogathatók nem voltak. Az iskolák szellemi előhaladását következőleg osztályozhatni: kitünő előmenetelt tanusított 6, dicséretest 11, [kielégítőt 15, elegendőt 30, gyengéneket a l á t t a t o t t 6. K i t ü n ő e r e d m é n y t mutattak a b a g o s i nagyobb fi-, a b a j o m i kisebb leány- a b á r á n d i nagyobb fi-, a k a b a i fiiskola

*) Az egyházmegyék gyűléseiről a résztvevő tanító képviselő urak szívesek lehetnének lapunkat idején tudósítani a tanügyi dolgok mikénti elintézéséről?
Szerk.

írott munkát beadni, vagy pedig vig tartalmu s a kedély a jóízű kaczagásig felvillanyozó humoros kötetményt (min például a „Nagyidai cigánok“) szavalni. De hogy ez lehető teljesen sikerüljön: a gyűlésen kívül is lelkiismeretes önképzésre van utalva; 3-szor: A gyűlés által helyben hagyott s az egylet által rendezendő mulatságokon s az egyletet meghívóval megtisztelő bálokon tartozik megjelenni s ott az egylet céljához hiven teljes testtel és lélekkel működni . . . . .

Ezek voltak a közmegegyezéssel hozott s tetszéssel megerősített szabályok.

Ezen alakuló gyűlésen egyszersmind — elnöki tiszteből kifolyólag — tudtára adám az egyletnek, hogy az u. n. „Nőegylet“-nek a legközelebbi szombatnap estvéjén — a vendéglő nagy termében — tartandó báljára az egylet megvan hiva; ismerje hát ki-ki szoros kötelességének ott megjelenni s kitűzött működését — a leányhódítást illetőleg — gyakorolni.

E kijelentésem általános tetszéssel fogadván s a legközelebbi gyűlés napja kitűzetvén: a gyűlés széteszlott.

* * *

Eljött a szombat este a bál ideje; épen készen levék öltözékemmel, midőn Laczi Miska, Bódi, Pista és Jóska lépnek be bál bórbe bujtatva s égfelé törekvő, kikátrányozott bajuszokkal szobámba.

Bachus hozott benneteket! fogadám őket, baráti kézzsoritásra nyujtva jobbomat. Jó, hogy jöttök! Jertek, mielőtt a nagy munkához kezdenének: igyunk egy kis szíverősítőt!

(Vége köv.)

5-ik és 6-ik osztálya, a kabai leányiskola 1-ső osztálya, a b-ujfalui fiiskola 4-6-ik osztálya. Dicséretes eredményt tanusítottak: a bárándi kisebb leány-, a bajomi nagyobb fi. a derecskei fiiskola 5-dik és 6-ik osztálya, a derecskei fiiskola 1-ső osztálya, a derecskei mind 3 leányiskola, a kabai fiiskola 3-ik osztálya, a kabai leányiskola 4-6-ik osztálya, a kabai leányiskola 2-3-ik osztálya, a b-ujfalui leányiskola 4-6-ik osztálya. Gyenge a bagosi leány-, bakonszegi fi-, m-pályi fi- és tordai leányiskolák. Ujfaluban a külső és belső párhuzamos leányiskola növendékei aránytalanul vannak megoszolva, mennyiben míg amoda csak 61, addig emide 142 növendék jár. Segéd- vagy rendszer tanítószagok, általában újabb iskolák felállításával segíteni kell az iskolák túlnépesítésén Kabán hol már ez ügyben a fentebbiek szerint intézkedés tétete; Derecskén, hol a leányiskolában egy tanító kezze alatt 165 növendék van és Konyáron, hol a leánytanító 100 növendéket tanít. Megbízatása lévén az egyházlátogatóság-nak az 1885. április egyházmegyei közgyűlés 40 számú határozata szerint aziránt, hogy az egyházakat értekezletre menő tanítók részére fuvar és napdíj kiszolgáltására hívja fel, van szemre nézve jelenteni, hogy a fuvar — az előadások szerint eddig is minden egyház részéről kiszolgáltató volt. A napdíjak megadása több egyházban eddig is szintén gyakorlatban volt. Jövőre mindenütt megajánltaott a napdíj, kivéve Bárándot, hol ez teljes gyűlés elé óhajtatik terjesztetni, Dancsházát, mely azt szegénysége miatt nem ajánlhatja, Kabát, melyet a napdíj megajánlásától ezuttal az iskolák építése által magára vett teher s egyébként is épen most terhes anyagi helyzete tart vissza. II. Pályit mely teljes egyháztanácsi gyűlésben fog nyilatkozni a napdíjt illetőleg, Pocsajt, hol a napdíj megtagadtatott, Józsnát, hol szintén teljes egyháztanácsi gyűlés fog határozni ez ügyben.

— **Takarékosság a népoktatás terén.** A közokt. miniszter úgy látszik a legtöbb tanfelügyelőhöz a következő szigorú rendeletet intézte, mely a népoktatás fejlesztésére egyes vidékeken bémító hatással lehet: A fennálló állami tanintézetek költségei, valamint a községek, társulatok és magán egyének által igénybe vett segélyezések ez idő szerint már oly nagy kiadásokkal terhelik az államkincstárt, hogy az államháztartás egyensúlya érdekében elengedhetlenül szükséges nemcsak újabb költségektől szigorúan tartózkodni, de a meglévő kiadásokat is lehetőleg lecsökkenteni. Tudomás és ponos mihez tartás végett felelősség terhe alatt utasítom nagyságodat, hogy ez irányban ne indítson meg bármily tárgyalást, melynek alapján az állampénztárt a legcsekélyebb összeggel is terhelni kellene, s mely tárgyalás alapján az érdekeltek államsegély engedélyezését kérhetnék. Új állami iskolákat az említett pénzügyi indokokból a legközelebbi időben felállítani nem lehet és megkívánom, hogy a létező iskolák is a meglévő tényezőkkel működjenek tovább. Iskolák bővítését, új iskola helyiségek építését, új tantervek alkalmazását és új bebutorozási költségeket feltétlenül majd későbbi évekre kell halasztani. — Ügyeljen nagyságod szigorúan arra, is, hogy az óvodák, valamint a községi iskolák részére az eddig megadott államsegélyeknél nagyobb összegek ne kéressenek, új óvodák és új községi iskolák segélyezése iránt pedig felterjesztés se tétessék. A tanítók közül segélyezésben csak azok fognak részesülni, kik nagyobb elemi csapat vagy hosszán tartó és költséges betegség okmányyszerűleg igazolni bírnak. Jelentésének megtételénél erre nagyságod figyelemmel legyen. — Hasonlóképen nagyobb szigorúval fordítani a tantervek engedélyezését kérő folyamódások felterjesztésénél. Egyáltalában fordítsa nagyságod minden igyekezetét arra, hogy az eddigi bevételi források használtassanak ki jobban, de a tanintézetek előnyeit élvező községek, felekezetek társulatok és magán egyének minél több járulékot biztosítsanak annak javára, és tegyen majd jelentést, hogy a tanintézetek által igénybe vett kiadások, melyek az állampénztárt terhelik, megszüntethetők meg egészen vagy szálíthatók le a legkisebb mértékre. Midőn végül nagyságodat ismételtlen figyelmeztetem az államkincstár érdekeinek szigorú szemellett tartására, egyszersmind tudtára adom, hogy minden javaslat, melynek teljesítése az állampénztár új megterhelését eredményezné, ezen körreldelre való hivatkozással egyszerűen vissza fog utasíttatni. Trefort, s k.

— **Zugiskolák.** Igazán méltó volna felháborodni ama türellem iránt, melyet tanügyi kormányunk a zugiskolák iránt tanusít. Persze, e zugiskolák csak is a zsidók által tartatnak fel, melyek gyalázatára vannak hazánk tanügyének. Igaz, hogy a kir.

tanfelügyelők, azonnal becsukják az ilyen „intézeteket“ de nagy kiterjedésű megyében, a mai igen hiányos felügyelet mellett, végtegen bajos nyomukra akadni. A pest megyei tanfelügyelő most azonban több községben jött nyomára a zugiskoláknak és azokat nem csak becsukatta, de a tisztelt tanító (!) urakat 50—50 ft, pénzbírsággal súlytatta. Hazaszerte léteznek a zsidóknak zugiskoláik s ideje volna, ha másként nem lehet, a legdrasztikusabban eljárni velőkszemközt.

— **Hadházi leve ezönk írja:** Ha valamely vegyes tartalmu lapba írnék, levelezői kötetemnél fogva megírnám farsangi élményeinket; megírnám, hogy városunk kebelében alakult mükedvelő társulatunk, mily odádo szorgalommal szorgál Thália templomában, s csak most közelebb is e hó 13-án, mely dicséretre méltó, s közmegeledésre adta: Nők az alkotmányban cizmü szindarabot; — sőt írnék a bálokról is, melyek jótékony czállal voltak egybekötve, — de így: a nevelés körében kell maradnunk, nem téveztve szem elől hogy nevelészetiközönlő nyelvi irunk. Szóljunk tehát ily érdeemben. E becses lapokban annak idejében, a közelebbi mult isk. év végével tudatva volt iskoláink előmenetele; s most ez isk. félévben kedvezőlen nehéz idők következtek az „iskoláztatásra“ nézve, a pauperismus és a helyi gátoló körülmények mellett, a ragályos himlőzés miatt. Mint a „pénztelenség“ ragálya hogy elterjedt az országban, úgy a himlő itt is megkezdte uralmát az őszi szünetidő végével, úgy hogy Novemb. és Dec. havak nagy részében, az iskolák néptelenné váltak, s a városi hatóság rendelkezésre időközönként egyik vagy másik iskolát be kellett szüntetni. Hála az égnek az ő évvel, a járvány vészfellege is elvonult felőlünk, iskoláink népesednek, s az ügybuzgó tanítók rendszeren hozzá foghatnak nagymunkájukhoz, mely már most sokszorozott leend! Csak az átkozott szegénység az a folyvást dülő „ragály“ szünnék már!... mert már az őszi nagy munkaidő miatt nem lenne kénytelen a szüle gyermekét az iskolától elfogni, csak ha ruhátlan... Ez ugyan már „szórványosabb baj“, s nem akadályozza általánosságban, s oly nagy mérvben a tanítókat nagy munkájuk végzésében. Az ég óvja városunkat, s iskoláinkat az ily bajoktól is!

— **Gyilkos tanító** Gyulaféhérvár közönségét élénk izgatottságban tartja Gönczi rómkath. elemi iskolai tanítónak és nejeinek letartóztatása, mi kapcsolatban állana egy hét évvel ezelőttről történt gyilkossággal. Ez ügyben a következő részleteket közölhetjük: Hét évvel ezelőtt egy reggel a gyulaféhérvári ferenczi zárda perjelét ágyában meggyilkolva találták; szobájában a szekrények föl voltak törve s azok tartalma (pénz és értékpapírok) elrabolva. Az eset Gyulaféhérvárt annak idején annyival is nagyobb feltűnést okozott, mert az őszi lelkész nemes jelleménél s derült kedélyénél fogva közbecsülésben részesült. A közvélemény egy percig sem volt kétségben a tettes kiléte iránt, a ki ellen egész sereg terhelő adat szólott. A ferenczrendiek zárdája a város keleti végében fekszik; abban az időben csak egy egyetlen barát — épen a meggyilkolt — lakott benne. A ház többi helyiségeiben Gönczi tanító lakott nejevel; mindketten, szinlelt jámborság köpenye alatt, mohó pénzszerzők voltak. Egy vékony fal választotta el a lelkész szobáját a tanító lakásától. Minthogy a lelkész, mint az erősen megcsontított holttesten észlelhető volt, védekezett a gyilkos ellen, a Gönczi-párnak az áldozat segélykiáltásait hallania kellett. A törvényszék mindkettőjüket kihallgatta; de öket azt választák, hogy mélyen aludtak s semmit sem halottak. A törvényszéki közeg, csodálatos módon megeledett e vallomással, s a további vizsgálattal megszüntették. Most, hét év multával, a hatóság, véletlenül, oly bizonyítékoknak jutott birtokába, melyek kétségbevonhatlanul bizonyítják, hogy a Gönczi-pár gyilkolta meg s rabolta ki az őszi lelkészt.

— **Bereg megye és a tanügy.** Az 188⁵/₆ tanév alatt Bereg megyében 56 állami népoktatási tanintézettel bírt, melyek legnagyobb részben népes ruthén vagy német lakosságú községekben vannak elhelyezve s biztos (?) terjesztői a magyar hazafias irányu, de egyszersmind vallásérkölcösös népközeletnek. A 48 állami elemi népiskolában összesen 4675 legnagyobb részt nem magyar anyanyelvű tanközeletet összesen 65 képesített tanító oktatott; a két állami polgári iskolában 131 növendék oktatásával 11 tanító, illetve tanítónő foglalkozott. Az állami iskolák fentartása és a nevelésügy fejlesztésére a lefolyt tanévben 55,110 frt államsegélyt nyert. Az állami népiskolákban a hiterkölcstan, mint különben is első helyen közeletzett tantárgy, mindenütt az illető lelkészek által tanították s ebbeli fáradozásukért a lefolyt tanévben a közoktatásügyi kormány részéről összesen 3395 frt jutalomdíjat nyertek; a bereg megyei közművelődési egyesület megkeresése folytán egybegyűjtött adatok alapján közlik, hogy állami elemi népiskolákból eddig összesen 1256 oly nem magyar

a anyanyelvű növendék került ki, kik a magyar nyelvet szó- és írásban teljesen elsajátították. Örömmel konstatálják hogy a beregmezei gör. kath. vallású ruthén nép bizalommal van az állami népiskolák iránt, azokba örömmel küldi gyermekeit, mert tapasztalja, hogy azokban féltett kincse: vallása a legnagyobb tiszteletben és ápolásban részesítetik; látja, hogy az anyanyelv megtámadása nélkül gyermeke megtanulja az édes hazai nyelvet s nyer annyi értelmiséget, melyből remélhető, hogy a szegény jóindulatu ruthén köznép egy jobb jövőt teremthet magának. Az állami népiskolák valóságos jótétemény a beregi szegény, nem magyarajku népre; ezt a meggyőződést igazolják ama mind sürűben beérkező kérvények, melyeket népes ruthén lakosságú községek önként intéznek a közoktatásügyi kormányhoz állami népoktatási tanintézetek felállítására iránt. Az 188⁶/₆ tanévre új állami iskolák állítottak: Kövesden, Kajdanón és Gecsében; továbbá M.-Kaszonyban, Holubinán és Sz. Miklóson külön a leányok számára. Kiváló fejlődést ért el a munkási állami elemi népiskola, hol a f. tanévben már 21 tanító, illetőleg tanítónő van alkalmazva s melyken 1500 nál több tanköteles iskolázik; nagymérvűn fejlesztett továbbá a beregszászi állami elemi népiskola, melyhez a folyó tanévre 6 új tanítói állomás rendszeresített, ezekkel 12 ily állomás van, látogatja az intézet 550 tanköteles. Van a tankerületben 7 községi jellegű népiskola, melyek azonban kevésbé jelentősek. Az állami iskolákkal kapcsolatban ismertetik a kisdédóvókat, mint melyek különösen a megyében nemcsak a rendkívül nagy arányú gyermekhalandóság és erkölcsi zülöttség, de még azért is kiváló fontossággal bírnak, mert az állami elemi népiskolákkal kapcsolatban felállítva, az azokban követelt tanczél elérését jelentékenyen megkönnyítik, biztosítják. Az első kisdédóvót Bereg megyében Munkács város állította 1878-ban ugyancsak a város évi 620 frt járulékot ajánlott két állami kisdédóvó felállítására, melyek az ottani állami elemi népiskolával kapcsolatban az 188⁵/₅ tanévben megnyitották. E két állami óvóba 239, tulnyomóan nem magyar anyanyelvű kisdédó jár. A lefolyt tanévben kisdédóvoda volt: összesen 11, melyekre 617 ki-déd járt. A tanítók anyagi ellátása a megyében korántsem áll oly fokon, mint a minőt a népokt. törvény 142. §-a megkövetel. A rendes tanítók átlagos javadalmazása megyében 304 frt ugyan, de ezt a kielégítőnek tetsző átlagot a három polgári iskola s a nagyszámú állami iskolák tanszemélyzetének magasabb fizetése adja; a valóság sokkal szomorubb képet tár elénk. A 305 tanító közül még 112-nek nincs évi 300 frt javadalmazása, ezek majdnem kizárólag gör. kath. felekezetű; éneklész-tanítók, kik a megélhetés nehéz gondjaival küzdve, legnagyobb mértékben felkeltik a szántó részvétet. Segélyezésükre a közoktatásügyi miniszter a lefolyt tanévben összesen 575 frtot engedélyezett.

= A madarak életkoráról egy német szaklap a következő érdekes adatokat szolgáltatja: A leghosszabb életű madár a hatyu, mely általában 300 évig is él. A sasok és keselyűk is igen soká élének. 1816-ben adta ki a paráját egy tengeri sas, melyet 1715-ben fogtak, a mikor már jó idős lehetett. A schönbrunni császári állatkert madárházában 1824-ig élt egy fehérfejű keselyű, melyet 1706-ban fogtak. A papagály is él 100 esztendőig. Vízi és mocsári madarak élete több emberi nemzedékre terjed. Hosszu életű madarak még a hollók és varjúk. Kisebb érekes madarak átlag vége 8—10 évig élnek, a kanári kalitkában 12—15 évig, szabadban azonban, pl. a Kanári-szigeteken, sokkal hosszabb ideig él.

= Nyolcz vagy kilencz. A bécsi tartományi iskolaszékhez kérdést intézett ez osztrák közoktatásügyi miniszter, vajjon nem volna-e helyes a népiskolák első és második osztályában az oktatást reggel az eddigi 8 óra helyett 9 órakor kezdeni meg. A tartományi iskolaszék azt válaszolta, hogy célszerű lenne az első két osztályban reggeli 9 órára tenni át az iskola-idő kezdetét.

= Iskolás gyermekek romok alatt. Ujpesten ma egy he-e délután nagy szerencsétlenség történt. Egy iskola-épület fala dőlt a gyermekekre s csak a véletlen szerencsét áldhatják a szülők, hogy e nap valamennyiökre gyászt nem hozott. A Beniczky utcában, a zsidó hitközség épületében községi elemi népiskola van elhelyezve. A régi, rozszant épület, melyet fazsindely takar, négy kis teremből áll. A második osztály termét deszkafal választja el a leányok helyiségétől. A szerencsétlenség a második osztályt érte hol Lavacsek István tanító tartotta óráit nyolczvan gyermeknek. Délután fél 4 tájban nagy recességést vett észre. A gyermekek is fülelni kezdtek a különös

zajra, ee szóiaui nem merészeltek. Mikor a ropogás erősebb lett a tanító kiment az udvarra, hogy a ház mestert hívja elő és szétnezzessen vele az épületben. Mialatt ő künn járt, a terem hátsó fala nagy robajjal összeroskadott. A gyermekek halálra rémülten ugráltak fel helyeikről, de menekülni nem voltak képesek a szörnyű zavarban. Az okosabbak lehasaltak a padok alá s várták: mi fog bekövetkezni. A vályog fal, mely alig három lépésnyire van az épülő zsidótemplomtól, csak részben dőlt a terembe. Felső része kifelé hajlott. A teremben levő tizenhat pad közül csak az utolsót borította el a vályog omladék. Öt gyermek tünt el a többi szeme elől a romok között.

— A tanító a borzaszó robajra visszasietett a terembe, hol a gyermekek kétségbeesése fogadta. Nagyobb része eszméletlenül hevert a padok alatt, a többi pedig, a mint a tanítót meglátta, egymást lökdösve, egymást letaposva iparkodott kifelé a halállal fenyegető falak közül. Az ájultakat Lavacsek hordta ki az udvarra, hol a polá a kifutott szomszédok azonnal alá vették. Öt fiut huztak elő megsérülve, s először az épületben levő magánlakásban helyezték el őket; később hordozó kosarakban szállították haza szüleik lakására. Legsúlyosabban a kilenczéves Landauet Sándor egy szegény, varrónő törvénytelen fia sétült meg. A leomló fal úgy odaszorította a padhoz, hogy mellkasa betört ér koponyájába zúzódásokat szenvedett. Eszméletlen állapotban maradt késő estig, a mikor epileptikus roham roham is jelentkezett, rajta. A tizenegy éves Tóth Lőrinc karján és arcán sérült meg. Másfél órai ájultság után tért csak magához s zokogva borult atyjának, egy ácsmesternek a karjai közé. Schlagetta Károlynak a lábait nyomta össze az omladék; feje szerencsésen szabadon maradt. A tiz éves fiu nem vesztette el eszméletét s ő volt az első, a két kiszabadítottak. Hasonlóképp lábain sérült meg a tiz éves Kuimerkt Vilmos. Ezekon kívül legalább húszöt gyermek vitt haza kék foltokat és zúzódásokat, melyeket a leomló faltól vagy a menekülés közben támadt tolongás közben szereztek. Nehányan alig tudtak szóhoz jutni a nagy rémület miatt. A zavar óriási volt. valamennyi osztály növendéke kitódult az udvarra s a sok fiu közt a szülők nem egy könnyen akadtak gyermekeikre. Az anyák kétségbeesve kiáltották neveiket, s ha rögtön választ nem kaptak zokogva és sikoltozva törtek elő a romokhoz. A második osztályban volt fluk ott hagyták könyveiket, ruháikat a teremben s hajadonfövel rohantak ki a szabadba. Igen sokan fenyegető szavakban keltek ki az iskolai hatóságok ellen, mely a rozszant épületben oly sok gyermeket zsúfolt össze.

Szerkesztői üzenet.

V-y J-f urnak. A Tóth Lajos úr által készített számológépet imemai számunkban már részletesen kezdjük ismertetni, sőt jövő számunkban adjuk a rajzokat is. Felkérem tanító urat, hogy — ha jónak látja — méltóztassék beküldeni az általa készített számológép leírását, használati utasítását hogy annak idejében közölhessem.

A-t J-f urnak. A — szerintem — hangulatteljes költeményt nem tettem félre — husvétig. Így jöhetett most is. — Ilyen félt szívesen közlök.

S-n K-ly urnak. A találkozást én is óhajtottam volna. A vasárkor S-m A-l ural vártuk 12—1-ig. Déután rendesen lakásomon vagyok található.

B-i F-cz urnak. Nem kerülték ki figyelmem, de nem tartom szükségesnek a válaszolást.

L-y M-t urnak, A tartalom jegyzék könyvöm.

Felelős szerkesztő: **Szombathy János.**

Kiadó-újságonos **Kutasi Imre.**